

Barn som vistas på kvinnojourer

- En kvalitativ studie om kvinnojourernas arbete med ett barnperspektiv

Tamara Abou Shakra

LUNDS UNIVERSITET
Socialhögskolan

Kandidatuppsats SOPA63
HT 13

Handledare: Dolf Tops

Abstract

Author: Tamara Abou Shakra

Title: Children who are living in women's shelters - A qualitative study of women's shelters work with a child perspective [translated title]

Supervisor: Dolf Tops

Assessor: Eva Palmblad

The aim of this study was to examine how women's shelters provide children's need for support and assistance and how they work with the child perspective. I chose to use a qualitative method with semi-structured interviews. I have done six interviews; I did one interview by the telephone and one by email. The other interviews were done on the current women's shelter. The tools I used during the interviews was an iPad so I could record the interviews, and an interview guide that had five themes. The themes were background information, children at women's shelter, the child perspective, and women's shelter way to work. Three of the women's shelters used Trappan-modellen when they talked to the children. The other three women's shelter used resources from the municipality. The analysis is based on two theories the child perspective, and general systems theory. The child perspective has a central point in the essay and for women's shelters work. And the general systems theory is important to include in the analysis to see how different systems affect each other. After taking part of the respondents' statements, I consider that women's shelters take a child perspective into account in their work with children. They look to the child's best by listen to their opinions, help them to process their experiences, activate them and offer them safety. The systems theory shows how collaboration with other instance can promote the individual.

Keywords: child perspective, women's shelter, general systems theory, children witness domestic violence

Förord

Jag vill rikta ett stort tack till medarbetare på kvinnojouren som tog sig tid att träffa mig så att denna studie blev möjlig. Tack för att ni har delat med er av era kunskaper och erfarenheter.

Ett stort tack till min handledare Dolf Tops för råd, stöd, uppmuntran och vägledning genom hela uppsatsen.

Jag vill även tacka nära och kära som har stöttat mig i mitt arbete med min C-uppsats.

Lund, januari 2014

Tamara Abou Shakra

Innehållsförteckning

1. Introduktion.....	5
1.1 Inledning.....	5
1.2 Problemformulering.....	5
1.3 Syfte.....	6
1.4 Frågeställningar.....	6
1.5 Bakgrund.....	7
1.5.1 FNs Barnkonvention.....	8
1.6 Begreppsdefinition.....	9
1.6.1 Våld i nära relationer.....	9
1.6.2 Att bevittna kontra att uppleva våld i nära relationer.....	9
2. Tidigare forskning.....	10
2.1 Barns påverkan av att ha bevittnat våld.....	10
2.2 Forskning om behandlingsmetoder.....	12
3. Teoretiska utgångspunkter.....	13
3.1 Barnperspektivet.....	13
3.2 Systemteori.....	15
4. Metod.....	17
4.1 Val av metod.....	17
4.2 Metodens förtjänster och begränsningar.....	17
4.3 Avgränsning.....	18
4.4 Urval och tillvägagångssätt.....	18
4.5 Metodens tillförlitlighet.....	19
4.6 Förförståelse.....	20
4.7 Tillvägagångssätt vid analys.....	20
4.8 Litteratursökning.....	21
4.9 Etiska övervägande.....	21
5. Resultat och Analys.....	22
5.1 Vad gör en kvinnojour?.....	22
5.2 Kvinnojouren som ideell organisation med vissa skyldigheter enligt socialtjänstlagen.....	24
5.3 Hur arbetar kvinnojouren med barn, kvinnor och män?.....	25
5.3.1 Ett jämställt samhälle fritt från våld?.....	26

5.3.2 Hur arbetar man för att förstärka mamman i hennes föräldraroll?	27
5.3.3 Vad har kvinnojourer att erbjuda barn som bor på deras skyddade boende?	28
5.3.4 Trappan-modellen	29
5.4 Används ett barnperspektiv på kvinnojouren?	30
5.5 Hur löser kvinnojouren barns rätt till utbildning?	31
5.6 Hur ser umgänget ut med den våldsutövande föräldern?	32
6. Avslutande diskussion	33
6.1 Sammanfattning och slutsatser	33
6.2 Metoddiskussion	35
6.3 Slutord	35
Referenser	37
Bilaga 1	40
Informationsbrev	40
Bilaga 2	41
Intervjuguide.....	41

1. Introduktion

1.1 Inledning

Nationellt och internationellt har det blivit allt mer förekommande att se våld utifrån ett folkhälsoperspektiv (Socialstyrelsen, 2009:339). Nordisk forskning visar att i heterosexuella parrelationer mäns våld mot kvinnor är vanligt (Balkmar et al. 2006:15). Sveriges kvinno- och tjejjourers riksförbund, SKR (2011a) menar att våldet kan uppträda i alla parrelationer, oavsett partnernas sexualitet och könsidentitet. I det senare 1980-talet kunde forskning och erfarenheter från hjälparbete från kvinnojourer konstatera att våld i nära relationer även hade direkt betydelse för barn som levde i familjen (Balkmar et al. 2006:15). De flesta barn är medvetna om vad det är som sker, och många av barnen har både hört och sett våldet och de konsekvenser våldet för med sig. Trots att kunskapen om barnens utsatthet har funnits länge så har det tagit tid för att dessa barn och deras behov har uppmärksamats (ibid.). Det finns ingen säkerställd statistik som redovisar hur många barn det är som har bevittnat våld i hemmet. Men enligt SKR (2011b) är det vart tionde barn i Sverige som är med om att mamman misshandlas av sin partner, som ofta är barnets pappa. Vilket omfattar cirka 200 000 barn. Varje år bor runt tusen barn på någon av SKR:s kvinnojourer (ibid). Barn som ser eller hör våld mot sin förälder betraktas i nuläget som ett brottsoffer (Eriksson, 2011:167).

1.2 Problemformulering

Artikel 19 i barnkonventionen säger att barn har rätt att skyddas mot fysiskt eller psykiskt våld, övergrepp, vanvård eller utnyttjande av föräldrar eller annan som har hand om barnet. (Unicef 2013a). Sverige har ratificerat barnkonventionen och ska i enlighet med konventionen hjälpa barn i utsatta situationer. Men hur arbetar man på lokalnivå med barn som har bevittnat våld i hemmet? I Socialtjänstlagen (SoL) 5 kap. 11 § tredje stycket står att socialnämnden ska särskilt beakta att barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående vuxna är offer för brott och kan vara i behov av stöd och hjälp. Socialnämnden bör i verksamhet som rör barn som bevittnat våld se till att de metoder som används för att ge ett barn stöd och hjälp är utformade utifrån den bästa tillgängliga kunskapen om barns behov och vad som ger bäst resultat (Socialstyrelsen, 2011:30).

Trots barnkonventionen finns det många barn som lever i utsatta situationer. En nationell undersökning som gjordes år 2011 visar att hemmet är fortfarande en otrygg plats för många barn i Sverige (Överlien, 2012:5). Hemmet som är en plats som borde erbjuda trygghet, blir

till en miljö där allt kan hända (SKR, 2011b). Många studier tyder på att barn som har bevittnat våld i hemmet kan påverkas både på kort och långt sikt (Edleson, 1999:844). Konsekvenserna för barn som har bevittnat våld kan bli allvarliga, om de inte får berätta om sina upplevelser och bli hörda kan barnen tappa tillit till vuxenvärlden (Barnombudsmannen, 2012:21).

På kvinnojourer i Sverige kan kvinnor och barn få det stöd och hjälp de behöver. Överlien (2012:55) som har en lång forskarerfarenhet av kvinnojourer, menar att förr ansågs barn vara ett paket som tillhörde mamman. Fokus låg på att hjälpa mamman och sällan på att barnet skulle få hjälp med sina unika upplevelser. Detta synsätt började förändras under andra delen av 90-talet där fokus också började riktas mot barnen, där barn allt mer betraktades som självständiga brukare av kvinnojourer (ibid.). Hur ser situationen ut för barnen på kvinnojourerna idag? Sveriges kvinno- och tjejjourers riksförbund (SKR) anser sig arbeta med ett barnperspektiv vilket innebär att de barn som följer med deras mammor ses som egna individer med egna behov, önskningar och upplevelser av våldet (SKR, 2011c). Hur arbetar man på en kvinnojour för att kunna tillgodose barns behov av hjälp och stöd? Och hur ser kvinnojourernas arbete ut med att förstärka mamman i sin föräldraroll? Jag har valt att undersöka hur kvinnojourer arbetar med barn som bevittnar våld i hemmet. Jag har alltid haft en föreställning om att kvinnojourer är till för kvinnor och deras behov av skydd och hjälp, men oftast finns det barn som är inblandade. Barn som bevittnar våld i hemmet är utsatta barn som behöver hjälp att bearbeta sina upplevelser, Av den anledningen är det relevant att undersöka hur kvinnojourer tillgodoser barnets bästa och hur kvinnojourerna tillämpar ett barnperspektiv i deras arbete.

1.3 Syfte

Syftet med den här uppsatsen är att undersöka hur kvinnojourer arbetar för att kunna tillgodose barns behov av stöd och hjälp, få ökad kunskap om kvinnojourernas arbete med kvinnor och barn, samt hur kvinnojourer arbetar med ett barnperspektiv

1.4 Frågeställningar

- Hur arbetar kvinnojourerna med barn som har bevittnat våld i hemmet?
- Hur arbetar kvinnojourerna med kvinnor och barn?
- Används ett barnperspektiv på kvinnojourerna? Om ja, på vilket sätt?

1.5 Bakgrund

Kvinnorörelsen har sina rötter i andra vågens kvinnorörelse på 1960- och 1970-talet där fokus bland annat låg på frågor som rörde mäns våld, vid det skedet började många kvinnogrupper bildas runt om i Europa och Nordamerika (Enander et al. 2013:16–17). Kvinnojourerna bildades som en reaktion på mäns våld mot kvinnor och samhällets oförmåga att skydda dessa kvinnor från de män som utövade våldet (SKR, 2011d). En gemensam nämnare för kvinnojourerna var att de startades under enklare former. Det hela började med en jourtelefon som sedan utvecklades till en verksamhet med skyddat boende och andra former av stöd och hjälp. Idén om kvinnojourer spreds snabbt över världen, i USA fanns det efter tio år omkring en kvinnojour i varje delstat, och i Storbritannien fanns det efter sex år 28 kvinnojourer (Enander et al. 2013:16–17).

Kvinnojourerna startade i Sverige först 1978 i Stockholm och Göteborg. Idag finns det omkring 140 ideellt drivna kvinnojourer, som antingen tillhör SKR som är Sveriges kvinno- och tjejjourers riksförbund och Roks som är Riksorganisationen för kvinnojourer i Sverige. Roks startades 1984 och 1996 valde 16 kvinnojourer att bryta sig ur Roks och bilda SKR (SKR 2011d). Drivkraften bakom att skapa den nya riksorganisationen SKR, var Elisabeth Markström och Ingrid Fredriksson. Båda var medlemmar i Roks och upplevde att opassande röster tystades ner och ingen visste riktigt vad organisationen menade med feminism. Vilken ideologi arbetar egentligen Roks för? Det var ingen som ville diskutera och ge svar på det menade Markström och Fredriksson. Kvinnorna kände att Roks höll på att gå överstyr och det handlade inte längre om jämställdhetsfrågor, utan om att ge kvinnor större makt (Enander et al. 2013:70). När SKR skulle bildas var det omdiskuterat om ordet feminism skulle stå kvar i deras verksamhetsvision. Resultatet blev att feminism togs bort och ersattes av ordet kvinnoperspektiv. Detta skapade en skillnad mot Roks som använde feminism för att beskriva målet med verksamheten (Enander et al. 2013). SKR är en ideell partipolitiskt och religiöst obunden sammanslutning av kvinnojourer, tjejjourer och föreningar. Medlemmarna arbetar för att stötta och skydda våldsutsatta kvinnor och deras barn, samt att unga ska erbjudas stöd och skydd oavsett vad man har för bakgrund och livssituation (SKR, 2011e). I SKRs arbete framhålls vikten av ett genomgående barnperspektiv, att inkludera män och killar i det våldsförebyggande jämställdhetsarbetet och att varje våldsutsatt person får den stöd och hjälp den verkligen behöver oberoende vem man är och vad man har för bakgrund (ibid.).

Många av kvinnojourerna erbjuder skyddat boende för våldsutsatta kvinnor och deras barn. Kvinnojourernas insatser kan variera, men de flesta erbjuder stödsamtal, rådgivning samt hjälp och stöd med kontakten med olika myndigheter (Hermansson et al. 2010:7). Förutom kvinnojouren så är socialtjänsten inblandad i arbetet med barn som har bevittnat våld i hemmet. Hermansson et. al (2010) skriver att socialstyrelsen har gett ut allmänna råd (SOSFS 2009:22) som förtydligar socialnämndens ansvar att ge stöd och hjälp till våldsutsatta kvinnor och barn som har bevittnat våld. Kommunerna använder sig i stor utsträckning av kvinnojourerna för att uppfylla ansvaret de har gentemot kvinnor och barn (ibid.). Enligt 5 kap. 11 § andra och tredje stycket i socialtjänstlagen har socialnämnden det yttersta ansvaret för kvinnor och barn som har blivit utsatta för våld eller bevittnat våld av närstående. Det är kommunens ansvar att se till att våldsutsatta kvinnor och barn får det stöd och hjälp de är behov av. Enligt Socialstyrelsen har ideella föreningar som bedriver insatser enligt SoL ett ansvar att bedriva god kvalitet enligt med vad som står i Socialtjänstlagen (Socialstyrelsen, 2012:3). När en kvinna och hennes barn vänder sig till en ideell verksamhet som exempel kvinnojouren, så har jouren ett ansvar att uppmärksamma socialnämnden på att barnet kan vara i behov av skydd och stöd (ibid.). Nämnden ansvarar för att verksamheten som utför insatsen har tillräckligt kvalitet och att personalen har den kompetens som behövs (Socialstyrelsen, 2012:9). Jourens ansvar kan även omfatta att en anmälan måste göras till socialnämnden.

Anmälningsskyldigheten enligt kap. 14 SoL på kvinnojourerna varierar beroende om jouren tillhandhåller insatser enligt SoL på uppdrag av socialnämnden eller inte. Om kvinnojouren har tagit på sig ett uppdrag från socialnämnden enligt SoL och får kännedom om något som kan innebära att nämnden behöver ingripa till ett barns skydd, så ska de genast göra en anmälan enligt 14 kap. 1 § andra stycket SoL (Socialstyrelsen, 2012:10). När kvinnojouren inte har uppdrag från socialtjänsten så bör var och en enligt 14 kap. 1 § första stycket anmäla till socialnämnden om de i deras verksamhet får kännedom om att ett barn behöver skydd av nämnden (ibid.).

1.5.1 FNs Barnkonvention

Sverige har som de flesta länder förutom USA och Somalia ratificerat barnkonventionen vilket innebär att staten förpliktar sig att följa konventionen. Barnkonventionen är en överenskommelse som innehåller bestämmelser om barnens rättigheter. Sverige ratificerade barnkonventionen 1990, men har inte implementerat konventionens bestämmelser i den

svenska lagstiftningen. Barnkonventionen är till för att skydda barn mot försummelse, misshandel och omfattar grundläggande rättigheter som är nödvändiga för barns individuella utveckling. Från utbildning och delaktighet till socialt och kulturellt liv (Unicef 2013b). Barnkonventionen bygger på icke-diskriminering vilket innebär att alla barn har rätt till samma rättigheter oavsett kön, hudfärg och trosuppfattning (ibid.).

Konventionen om barns rättigheter övervakas av barnrättskommittén, där deras uppgift är att övervaka statens tillämpning av artiklarna i konventionen (ibid.). FNs barnrättskommitté kritiserade Sverige i deras senaste granskning som gjordes 2009. Sverige fick kritik att svenska barn fortfarande har låg kunskap om deras rättigheter och att det finns stora brister i möjligheterna till inflytande, och att gömda flyktingbarn diskrimineras när de inte får gå i skolan (Unicef, 2013c).

1.6 Begreppsdefinition

Barn: Enligt barnkonventionen artikel 1 så är barn alla under 18 år vilket jag kommer utgå från i min uppsats.

Barnperspektiv: Att en vuxen individ verkar för ett barns intresse och där barnets perspektiv beaktas. Se avsnittet teoretiska utgångspunkter för närmare beskrivning av begreppet.

1.6.1 Våld i nära relationer

Socialstyrelsen (2013) har definierat våld i nära relationer som handlingar som ter sig på olika sätt, våldet kan vara allt från subtila till allvarliga grova brott. Den som utsätts för våldet kan drabbas genom fysiska, psykiska och sexuella handlingar. Fysiskt våld kan handla om att bli dragen i håret, knuffad, slagen och fasthållen (ibid.). Det subtila våldet handlar mer om det psykiska då den drabbade blir direkt eller indirekt hotad av våldsutövaren. Det sexuella våldet handlar om våldtäkter, men kan även omfatta att förövaren tvingar den utsatte till sexuella handlingar som personen i fråga inte vågar säga nej till. Den drabbade kan även hindras från att träffa människor i sitt sociala nätverk så som släkt och vänner (ibid.).

1.6.2 Att bevittna kontra att uppleva våld i nära relationer

Många forskare menar att benämningen ”bevittna” våld i nära relationer kan vara alltför begränsat när man ska beskriva vad barn har varit med om. Begreppet bevittna kan enkelt kopplas till att betraktas som ett distanserat ögonvittne (Eriksson & Näsman, 2011:15–16).

De menar genom att vara ett ögonvittne, kopplas det till synsinnet då barn kan blunda för att undvika våldet på så sätt är benämningen bevittna ett vilseledande begrepp då man ska tala om barns upplevelser om våldet. Forskare menar att barn som upplever våld i hemmet ger en bättre beskrivning eftersom barnen får konstant leva med de psykologiska och känslomässiga upplevelserna som mamman utsätts för (Socialstyrelsen, 2009:355).

2. Tidigare forskning

I det här avsnittet kommer jag ta upp tidigare forskning inom området. Jag har valt att titta närmare på studier om hur barn påverkas av våldet, och vilka stöd och behandling som finns internationellt och nationellt för de utsatta barnen.

2.1 Barns påverkan av att ha bevittnat våld

Barn till utsatta kvinnor visar ofta samma symtom som barn som far illa av andra orsaker. Hur barn som upplever våld påverkas beror på olika faktorer (McAlister Groves, 1999:122–125). Det kan handla om barnets närhet till våldet, barnets ålder, och våldets allvarlighetsgrad. Vissa barn har inga symtom alls, och andra kan utveckla svåra hälsoproblem som sömnsvårigheter, psykiska besvär, koncentrationssvårigheter, aggressivitet, och svårigheter i sällskap med andra människor (ibid.). Studier visar att barn kan utveckla allvarliga trauman med allvarliga konsekvenser för barnets anknytning men även att barn i större utsträckning kan visa mer oro, ha humörproblem och utveckla depression samt traumarelaterade symtom än barn som inte har bevittnat våld (Edleson, 1999:846). Barn som bevittnar våld i hemmet kan få problem som är indelade i två kategorier. Den ena är beteendemässigt och känslomässigt fungerande och kognitiv fungerande och attityder. I den först nämnda kategorin visar barn ett mer aggressivt och antisocialt beteende. Medan i den andra kategorin uppvisar barn ett lägre kognitivt fungerande och att barnen lär sig att våld är ett accepterat beteende vid konfliktlösning (ibid.). Många studier visar att pojkar och flickor påverkas olika av att ha bevittnat våld i hemmet. Pojkar utvecklar externaliserande beteendeproblem så som aggressivitet och har en viss tendens att bli utåtagerande medan flickor utvecklar med internaliserande beteendeproblem som att vara mer oroade och hämmade (Meltzer et al. 2009:492).

Internationella studier visar att det viktigaste stödet för barn som har bevittnat våld mot sin mamma är att skyddas från fortsatt utsatthet (Farmer, 2006:131f). Genom att barn själva får möjligheten att berätta om våldet, har visat kunna minska och förebygga beteendeproblem och

posttraumatiska stressyndrom (Graham-Berman, 2001:238). Att barn som upplever våld får samtala med andra barn i samma situation är vanligt förekommande och det är ett sätt att låta barn bli medvetna om att de inte är ensamma om sina problem (McAlister Groves, 1999:126). Det är betydelsefullt att låta barn få prata ut om sina upplevelser och inte älta det som har hänt eller försöka glömma bort det. Genom att bryta tystnaden och låta barnen få återberätta bidrar det till att barnet kan börja läka känslomässigt. Barnen får hjälp att förstå och hantera sina känslomässiga svar på våldet, att det inte är deras fel och inte är ansvariga för det som har hänt (ibid.). En annan insats när man arbetar med barn som har bevittnat våld i hemmet är att barnet får lära sig olika strategier att hantera symtomen som uppkommer. Om ett barn lider av sömnsvårigheter kan behandlare tillsammans med föräldrar och barnet utarbeta rutiner för läggdags. Slutligen arbetar behandlaren för att hjälpa familjen att skapa en trygg, stabil och fostrande miljö för barnet, eftersom barnet inte kan börja återhämta sig från följderna av att ha bevittnat våld förrän våldet har upphört (ibid.).

Att bevittna våld behöver nödvändigtvis inte vara att man ser våldet när det händer. Många barn beskriver deras traumatiska händelser när de har hört och men inte sett våldet. Barn kan bevittna våldet indirekt genom att se våldets konsekvenser där barnet ser att mamma är skadad, om något är sönder eller om mamman är deprimerad. (Meltzer et al. 2009:491). Barn som bevittnar traumatiska händelser kan känna sig hjälplösa och se världen som hotfull och oförutsägbar. Sammantaget så indikerar studier att barn som bevittnar våld i hemmet drabbas i stor utsträckning och är känsliga för utveckla problem på kort och lång sikt (McAlister Groves, 1999:124). Barn som bor på kvinnojourer tillsammans med sin mamma utgör en liten del av alla barn som bevittnar våld i hemmet. Det finns barn som är utsatta men där det är gömt inom familjen då många barn känner skuld och skam och delad lojalitet till föräldrarna. Barnet känner även rädsla för vad som kommer att hända när barnet delar med sig av om vad som sker till omvärlden. Misshandlade kvinnor kan också bevara våldet inom familjen då de fruktar att ett utlämnande skulle äventyra barnets och deras egen säkerhet (McAlister Groves, 1999:124).

Osofsky (1995:5) skriver om hur föräldrar- och barnrelationen kan bli påverkad när mamman måste hantera de fysiska och psykiska konsekvenser av att ha blivit misshandlad. Att mamman inte kan skydda sitt barn från det fortsatta våldet skapar känslor av orolighet och frustration där kvinnan känner sig hjälplös. En kvinna som ständigt är rädd har svårt att känslomässigt finnas tillgänglig för sitt barn och ta ansvar för det. En kvinna som har blivit

utsatt för våld kan bli så upptagen av säkerhet och överlevnad att hon inte uppmärksammar barnets behov av omsorg. Andra kvinnor kan bli så beskyddade eller traumatiserade själva att de förväntar sig att barnen ska skydda dem.

2.2 Forskning om behandlingsmetoder

Broberg et al. (2011:13) skriver att nationellt ges stöd till barn som upplever våld i hemmet genom individuella samtal och genom Trappan-modellen. Trappan-modellen utvecklades av Ami Arnell och Inger Ekblom på Rädda barnen, 1999 (Broberg et al. 2011:22). En välanvänd insats i Sverige, och som avser krissamtal för barn som har bevittnat våld i hemmet. Metoden sker i tre steg, det första handlar om att etablera kontakt med barnet, vid nästa steg görs en rekonstruktion av vad som har hänt och sist förmedlar man kunskap till barnet om krisreaktioner (ibid.). Modellen är inte manualstyrd och det krävs ingen certifiering för att få arbeta med den. Arbetsmodellen består av 2-8 individuella krisbearbetande samtal som hjälper barnet att berätta om våldshändelserna. Innan och efter samtalen med barnen hålls förberedande och avslutande samtal med ena eller både föräldrarna, och i det avslutande samtalet är barnet själv med. Samtalen ger barnet möjlighet att rekonstruera och bearbeta det har varit med om. Barnet kan förstå vad som händer när det är med om traumatiska händelser, och få kunskap om vanliga reaktioner när man lever i närheten av våldet och hjälp med att upptäcka och förstå mer av sina egna behov, tankar, och känslor (Källström Cater, 2009:6f).

Syftet med Trappan-modellen är att barnet stegvis ska kunna tala om våldet. Barnet får prata om vad hon/han minns av våldet i berättandeform, och få möjlighet att placera dessa minnen med en början, ett mitt och ett slut. Genom denna arbetsmodell ska barnet bättre kunna kontrollera sina minnen och inte bli så känslomässigt överväldigat av de starka minnena som plötsligt uppstår i flashback, istället ska barnet medvetet kunna framkalla minnena. Att barnet får tala om våldet blir det möjligt att placera händelsen i ett logiskt sammanhang vilket också ger en förklaring till det som har hänt och hjälpa barnet förstå att det inte har ansvar för händelseförloppet. Att kunna kontrollera sina minnen på det sättet bidrar till minskat ansvar, ängslan och rädslan anses vara stödjande för barnets jag och läkning (ibid.).

De ämnen jag har skrivit om i tidigare forskning är relevanta för min undersökning. Dels för att det är viktigt att ha kunskap om hur barn påverkas av att ha bevittnat våld, samt att det ger en ökad förståelse till varför hjälp och behandling är viktiga för barnen.

3. Teoretiska utgångspunkter

Min teoretiska tolkningsram innefattar barnperspektivet och systemteori. Jag har valt att använda mig av barnperspektivet eftersom den är en central utgångspunkt i uppsatsen, och i kvinnojourernas arbete. Systemteorin är intressant i det avseende att en individs eller organisations handlingar påverkar alla andra personer som befinner sig i systemet.

3.1 Barnperspektivet

Sommer et. al (2013:17) skriver att barnperspektivet och barns perspektiv tar avstamp i Barnkonventionen. I min studie har jag utgått från principen om barnets bästa i barnkonventionen, med fokus på omsorgs- och delaktighetsprincipen.

Att se barn som medborgare är en nödvändig samhällsvärdering. Utifrån ett barnperspektiv bör principerna för barnets medborgarskap justeras och anpassas för att även omfatta barns uppfattningar. När det gäller barns perspektiv så medför medborgarskapet att barn är i fokus då deras tankar, känslor, åsikter och uppfattningar tillmäts intresse (Sommer et al. 2013:31)

Att definiera ett barnperspektiv upplevs som svårt av många forskare, då begreppet anses vara mångtydigt. För att kunna närma sig barns perspektiv om deras sociala verklighet krävs ett barnperspektiv som tar utgångspunkt i professionellas realistiska uppfattningar om barns uppfattningar och erfarenheter (Sommer et al. 2013:40). Ett exempel på ett barnperspektiv är att se händelser ur det berörda barnets synvinkel och att som vuxen kunna sätta barns rättigheter främst men även att ta hänsyn till barnens behov (Eriksson, 2009:6). Ett barnperspektiv måste innehålla barnets perspektiv, där barnperspektivet syftar till att ta tillvara barns villkor och verka för barnets bästa. Barns perspektiv innebär att barnen själva har lämnat sitt bidrag (Halldén 2003:13f). En gemensam utgångspunkt för barndomsforskning är att studera barn som sociala aktörer i samhället och inte som ”becomings”. Då barn inte studeras som några som är på väg till vuxen dom, men som är intressanta i sin egen rätt (ibid.).

Barns perspektiv bygger på barns erfarenheter, uppfattningar och förståelse av sin omvärld. Hur barn uppfattar och tolkar sin värld blir senare det som vuxna ser som barnperspektiv. En central fråga att ställa sig som professionell i ett barnperspektiv är; Vad är bäst för barnet om jag reflekterar över min egen kunskap om barn? (Sommer et al. 2013:36).

I dagens samhälle finns det två synsätt på barn. I FN:s barnkonvention finns det en syn på barn som betraktas som ett objekt som är behov av en vuxens vård, skydd och kontroll, och en annan syn som ses utifrån ett handlings- eller aktörsperspektiv där barnet ses som subjekt (Eriksson, 2009:6-7). Rättigheterna i barnkonventionen kan fördelas mellan barn som objekt och subjekt. Barnet har en rättighet att få resurser så att det kan överleva, skyddas samt att utvecklas (Näsman 2004). Barnkonventionen ger barnen delaktighet i de processer som berör dem och kan exempelvis handla om socialtjänstens utredningar om barnets eventuella behov av skydd eller stöd. Dessa två synsätt på barn kan sammanfattas i en omsorgsprincip då man ser barn som beroende av vuxnas omsorg samtidigt som man ser barn som kreativa sociala varelser som har förmåga att samspela och påverka sin barndom den så kallade rättighets- eller delaktighetsprincipen (Eriksson, 2009:6-7). Barn som upplever våld i sin familj är dels beroende av vuxna för att skyddas och dels beroende av hjälp att bearbeta det de har varit med om. Samtidigt som de är subjekt med rätt till att vara delaktiga genom att ha inflytande och få ta del av information av beslut som berör dem (ibid.).

För att kunna använda ett barnperspektiv fullt ut krävs det att dels att barn ses som subjekt och huvudpersoner i sina egna liv och försöker få insyn i det berörda barnets perspektiv, och dels att i det vuxna barnperspektivet använder ett omsorgs- och ett delaktighetsperspektiv (Eriksson 2009.). En annan utgångspunkt i barnperspektivet är att respektera barnets fulla människovärde och integritet. Alla människor oavsett ålder har lika värde (Hindberg 2001). Ett barnperspektiv handlar även om att barnet måste ses i sitt sammanhang. Vilket betyder att försöka förstå varje enskilt barn med hänsyn till ålder, kön klass, etnisk tillhörighet och kulturell bakgrund (ibid.).

Eftersom barnperspektivet har sin utgångspunkt i barnkonventionen har jag valt att använda mig av artikel ett, tre, nio, 12, 19 och 28 som tolkningsram när jag analyserar empirin. Barnkonventionens artikel ett definierar barn som alla människor under 18 år, artikel tre säger att vid alla åtgärder som rör barn skall barnets bästa komma i det främsta rummet. Artikel nio säger att barn inte ska skiljas från sina föräldrar mot deras vilja, utom när barnets bästa kräver det. Barn som är skilda från sina föräldrar har rätt att träffa dem regelbundet. Artikel 12 i barnkonventionen ger barnet rätt att uttrycka sin mening och höras i frågor som rör barnet. Barnets åsikt ska beaktas i förhållande till barnets ålder och mognad. Vidare står det i artikel 19 att varje barn har rätt att skyddas mot fysiskt eller psykiskt våld och andra övergrepp av

förälder eller annan som har hand om barnet. Artikel 28 handlar om alla barns rätt att få gå i skolan (Unicef, 2013b).

3.2 Systemteori

Enligt Payne (2008:213) har systemidéer inom socialt arbete sina rötter i von Bertalanffys utformning av den generella systemteorin som utvecklades på 1940- och 1950-talen inom psykologi och management. Systemteorin betraktar alla organismer som system som i sin tur innefattar subsystem och som själva utgör en del av överordnade system (ibid.).

Öquist (2003:17) menar att för kunna förstå ett mänskligt beteende utifrån systemteoretiskt referensram krävs det att man tar hänsyn till hela kretsloppet och betraktar människan i sitt totala sammanhang. I varje mänskligt system finns det ett hierarkiskt uppbyggt system, beteende högre upp i hierarkin är överordnade i den meningen, att de ställer in eller kalibrerar beteende på lägre nivåer (ibid.). Med ett systemtänkande ligger vikten på att se världen i termer av helheter, och att tänka om världen i termer av gemensamma egenskaper snarare än delar (Öquist, 2003:13–14). Systemtänkande handlar om att förstå världen i termer av helheter, relationer, funktioner, sammanhang och mönster. Där ett cirkulärt tänkande föredras över ett linjärt tänkande och visar hur allt i kretsloppet hänger ihop (ibid.). I ett exempel från kvinnojourernas arbete, är det inte tillräckligt att medarbetare enbart arbetar med barnet eller kvinnan. För att barnet ska få möjligheten att må bättre så behöver mamman stärkas och få hjälp i sin föräldraroll. Samtidigt som barnet behöver hjälp att bearbeta sina upplevelser, alltså gäller det att se till helheten för att främja både parter.

Att identifiera beteendemönster är en hjälp till att finna positiva möjligheter, där beteendet i ett visst system kan ha lagt grunden för lärande i ett annat system. Detta kan bidra till en medvetenhet om vilka förändringar som behöver göras. En viktig del inom systemteorin är att socialarbetaren samverkar med andra sociala myndigheter, individens och familjens nätverk för att kunna hjälpa individen (Payne, 2008:217).

Payne (2008:214) skriver att inom systemteorin används begrepp så som inflöde, genomflöde och utflöde. Dessa benämningar förklarar hur element kommer in i systemet, hur den används och vilka effekter och resultat det har på omgivningen. Tillståndet i ett system kan beskrivas med hjälp av fem faktorer:

- Systemets stabila tillstånd handlar om att individen inte påverkas av det som sker i omgivningen.
- Systemets homeostas så kallad jämvikt som innebär att systemet kan förändras men inte påverkas av inflödet.
- Differentiering handlar om hur systemet blir mer komplext då det tillkommer fler delar
- Systemet är icke-summativt vilket innebär att hela systemet är mer än summan av innehållet
- Reciprocitet eller ömsesidighet, när en del av systemet förändras kommer alla delar av systemet att påverkas (Payne, 2008:214f).

Som en följd av ömsesidigheten uppvisar systemet både ekvifinalitet och multifinalitet. Det först nämnda handlar om att samma resultat uppnås men på olika sätt och med multifinalitet innebär det att lika omständigheter kan leda till olika resultat genom att systemets delar samverkar med varandra på skilda sätt. Dessa idéer hjälper till att förstå komplexiteten i människors relationer och varför effekterna av liknande händelser kan skilja sig åt (ibid.)

Payne (2008:217) betonar vikten av att arbeta med andra myndigheter är en fördel med systemteorin. Det visar hur ett indirekt arbete med andra sociala instanser kan möjliggöra ett inflytande över klienten. Ett gemensamt arbete är också en följd av systemtänkandet-socialarbetaren samverkar med olika nätverk, kollegor och andra sociala myndigheter som arbetar med klienten.

Dessa två teorier är relevanta vid analys av empirin av den anledningen att ett barnperspektiv behövs för att kunna närma sig barnets perspektiv och där barnet kan ses som egen individ med behov av hjälp och stöd med sina upplevelser. Systemteorin är viktigt i det avseende att allt i systemet hänger ihop. Hur påverkas barnet av att se mamma blir slagen? Och hur påverkas mamman i sin tur av att hon blir slagen? En illustration från kvinnojourernas arbete med ett barnperspektiv är att barnet utifrån omsorgsprincipen jag nämnde ovan, behöver en vuxens omsorg. Om mamman blir slagen kan barnet påverkas genom mamman kanske inte har ork att ta föräldrarollen som barnet behöver för att tillgodose sina känslomässiga- och omsorgsbehov. På detta sätt hänger allt i systemet ihop då det råder ömsesidighet i systemet.

4. Metod

4.1 Val av metod

Utifrån syftet och frågeställningarna har jag använt mig av kvalitativa metoder för att samla in empirin. Eftersom jag har tagit reda på hur kvinnojourer arbetar med ett barnperspektiv så ligger fokus på deras utsagor. Bryman (2011:46) menar att genom att använda kvalitativa metoder är det ett bra sätt att fånga individens upplevelser och tolkningar i den verklighet de befinner sig i. Vid kvalitativa undersökningar finns det också möjligheter att ändra fokus beroende vad som sker under processen (Ahrne & Svensson 2011:17). Vilket är en fördel då individer har olika uppfattningar om vad som är relevant för dem i deras arbete.

Jag har använt mig av semistrukturerade intervjuer. Intervjuer är dels ett sätt att samla in kunskap samt att fånga upp individers tolkningar och upplevelser (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2011:36). En semistrukturerad ansats har en intervjuguide som innehåller några utvalda teman som ska beröras, men samtidigt är öppen för nya infallsvinklar som uppkommer vid intervjun (Bryman, 2011:415). Genom att intervju individer som befinner sig i en social miljö kan jag få insikter om de förhållanden som finns i den aktuella miljön (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2011:36).

4.2 Metodens förtjänster och begränsningar

I den semistrukturerade intervjun har forskaren ett antal angivna frågor, men kan även följa upp de svar som man får av intervjupersonen (Aspers, 2011:148). Förtjänsterna med semistrukturerade intervjuer är att jag får ta del av respondenternas syn på den verklighet de befinner sig i samtidigt intervjuns riktning kan ändra fokus beroende på vad som är relevant (Bryman 2011:366). En möjlighet med den semistrukturerade intervjun är att jag som intervjuare kan fånga upp intervjupersonernas utsagor och ställa frågor på det som sägs. På det sättet kan jag lämna utrymme för det som intervjupersonerna anser är viktigt och intressant (Bryman, 2011:415). Detta har gjort det möjligt att fånga upp intressanta aspekter som respondenterna har tagit upp, vilket jag har haft användning av vid nästa gång jag har gjort intervjuer. Förtjänsterna med intervju är att det finns möjlighet att diskutera en eller flera frågor på djupet (Aspers, 2011:160).

En begränsning som intervjun har är att den ger en begränsad bild av det fenomen som studeras (Eriksson-Zetterquist och Ahrne 2011:56). Då semistrukturerad intervju har specifika teman som ska beröras, kan det vara ett hinder att få en riktig uppfattning om

intervjupersonens sociala verklighet (Bryman, 2011:415–416). Det är viktigt att jag som intervjuare tänker på att inte begränsa intervjupersonen allt för mycket, då jag vill få en så tydlig bild av deras sociala verklighet. Det handlar även om att jag som intervjuare ska vara objektiv, och att intervjun inte styrs av mina personliga värderingar.

4.3 Avgränsning

Jag är medveten om att våld kan förekomma i alla typer av parrelationer oavsett sexualitet och könsidentitet. Jag har avgränsat mitt undersökningsområde till kvinnojourernas arbete med ett barnperspektiv och utgår ifrån att det är kvinnan och barnet som har drabbats av våldet.

4.4 Urval och tillvägagångssätt

Jag har använt mig av målstyrda urval, det vill säga att jag själv har valt ut intervjupersoner för att kunna genomföra undersökningens syfte (Bryman, 2011:350). Syftet med ett målinriktat urval var för att kunna välja ut respondenter som är relevanta för uppsatsens syfte och frågeställningar. Ett annat urval jag har gjort är att jag endast har vänt mig till kvinnojourer som tillhör riksorganisationen, SKR. Anledningen till att urvalet blev SKR är att de explicit anger sig arbeta med ett barnperspektiv, medan Roks utger sig för att verka för våldsutsatta kvinnor och barn (SKR 2011c, Roks 2010). Jag har intervjuat totalt elva medarbetare på sex kvinnojourer i södra Sverige. Vid tre av intervjuerna deltog två medarbetare per intervjutillfälle, vid de resterande tre var det en medarbetare som intervjuades via mejl, en annan via telefon och vid en intervju deltog tre personer. De personer som har närvarat vid intervjun, har dels varit personer som är barnansvariga på kvinnojouren, vilket innebär att den personen har hand om samtal med barnen, aktiviteter och sysselsättning. Närvarande vid intervjun kunde vara anställda som hade samtal med kvinnorna. Fördelen med att ha intervjuat flera personer samtidigt är att respondenterna har kompletterat varandra och delgivit olika infallsvinklar på samma problem. Vilket har skapat en ökad förståelse för kvinnojourens sätt att arbeta. Den första kontakten med kvinnojouren var att jag genom mejl, skickade ett informationsbrev (se bilaga 1). Efter att de svarat att de gärna ville delta har vi genom telefonkontakt bestämt tid och plats. Respondenterna har själva valt platsen för intervjun, och vid intervjutillfällena har vi haft intervjuerna i en lugn och ostörd miljö. Fyra intervjuer är genomförda på kvinnojourernas kontor, resterande två är en mejl intervju och en är en telefonintervju. Kvaliteten på intervjun var beroende på hur den genomfördes. Vid mejlintervjun fanns det inte så stort utrymme för djupgående diskussioner som det fanns i de resterande intervjuerna. Jag kunde inte ställa följdfrågor på samma sätt som jag hade gjort

med de andra intervjuerna. Vid genomförandet av intervjun har jag använt mig av en Ipad för att spela in materialet, och samtliga har gett sitt medgivande till att spela in intervjun. Jag har använt mig av en intervjuguide som ett hjälpmedel (se bilaga 2). Efter varje intervju har jag transkriberat intervjun ordagrant. Intervjuerna varade olika länge, den kortaste intervjun var på 40 minuter och den längsta på en och halv timme. Jag tycker att intervjuerna var informationsrika där respondenternas utsagor gav insyn i kvinnojourernas arbete med barnen.

4.5 Metodens tillförlitlighet

Enligt Bryman (2011:351–352) är reliabilitet och validitet viktiga kriterier i den kvantitativa forskningen då forskare avser att mäta kvaliteten i en undersökning. I den kvalitativa forskning används reliabilitet och validitet på så sätt att man lägger mindre fokus på frågor som rör mätning. Kvalitativa forskare har en tendens att inte använda begreppen reliabilitet och validitet i samma utsträckning som kvantitativa forskare gör (ibid.).

LeCompte och Goetz i Bryman (2011) skriver om den externa reliabiliteten som handlar om i vilken utsträckning undersökningen kan upprepas. I min undersökning har jag intervjuat medarbetare på kvinnojourer och i den bemärkelsen finns svårigheter för att undersökningen skulle kunna upprepas med samma resultat. Om en replikering av undersökningen skulle göras är det otänkbart att få samma utfall då den sociala miljön är i ständig rörelse (ibid.).

Bryman (2011:354) delar upp tillförlitligheten i fyra delkriterier. Den ena handlar om trovärdigheten som motsvarar intern validitet, överförbarhet som är en motsvarighet till extern validitet. Pålitlighet som svarar mot reliabilitet och en möjlighet att styrka och konfirmera som handlar om objektivitet. För att en hög trovärdighet i en undersökning ska uppnås handlar det bland annat om att forskaren har uppfattat verkligheten på rätt sätt. Som intervjuare har jag under intervjutillfällena försäkrat mig att jag har uppfattat intervjupersonernas utsagor rätt genom att jag bekräftade det de sa eller ställde följdfrågor. Eftersom jag har intervjuat medarbetare på kvinnojouren är den här undersökningen kontextbunden och resultaten går enbart att överföra i den kontext som undersökningen avser. Validiteten i undersökningen stärks genom att jag ger en utförlig beskrivning hur jag har genomfört undersökningen (Svensson & Ahrne, 2011:27). Genom att jag gör fylliga och täta beskrivningar som Geerts i Bryman (2011:355) benämner går det att bedöma hur pass överförbara resultaten är på andra kvinnojourer.

Pålitligheten i en undersökning stärks genom att jag som forskare ger en tydlig och fullständig redogörelse av forskningsprocessen. Allt från problemformuleringen, forskningsfråga, urval, till resultat och avslutande diskussion (Bryman, 2011:355). Tillförlitligheten ökar genom att jag som forskare är objektiv och inte låter mina personliga värderingar påverka genomförandet och resultatet av undersökningen.

4.6 Förförståelse

Aspers (2011:38) skriver att en förförståelse är alltid grundad i forskarens vardagsförståelse och är en nödvändig och samtidigt oundviklig del av att nå förståelse. Samtidigt som en förförståelse är oundviklig då människan utan den känner sig vilse och inte förstår något av det som sker. Ett problem är att när man som forskare utgår för mycket från sin förförståelse finns det en risk att viktiga aspekter missas eftersom hon ser det utifrån sitt egna perspektiv (ibid.).

Den förförståelse jag hade innan jag började skriva uppsatsen var att jag hade föreställning om att kvinnojourer är till för kvinnorna som har blivit utsatt för våld. Där jag tänkte att all hjälp och stöd var fokuserad på att mamman skulle få bearbeta det hon har varit med om och att barnen bara hängde med. Eftersom min förförståelse om kvinnojourer och deras arbete med barn var begränsad, har jag aktivt och nyfiket tagit del av intervjupersonernas utsagor och låtit respondenterna berätta om deras viktiga arbete på kvinnojouren.

4.7 Tillvägagångssätt vid analys

Jönsson (2010:56) skriver att genom kodning kan materialet struktureras, och därmed samband och mönster visas. Jag har spelat in intervjuerna med en Ipad och samtidigt skrivit anteckningar under intervjun. Dels för att jag ska kunna fokusera på det som sägs, samt kunna följa upp och ställa relevanta följdfrågor. Jönsson (2010:57) menar att kvaliteten i empirin blir lägre när intervjuerna inte spelas in och skrivs ut. Då det kunde uppkomma oklarheter i det inspelade materialet, så var det en fördel att det fanns anteckningar att tillgå (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2011:54). Jag har transkriberat intervjun ordagrant men låtit bli att skriva ut harklingar, pauser och upprepningar. Jag ansåg att det var en fördel att skriva ut intervjun direkt efter intervjutillfället, då det fortfarande var färskt samtidigt som det dök upp nya intressanta teman för undersökningen.

Efter att jag har transkriberat intervjun har kodat materialet. När jag hade transkriberat och läst igenom alla intervjuer valde jag ut mest framträdande koder. De koder jag använde mig av var, vad gör en kvinnojour, kvinnojour som ideell organisation kontra socialtjänstlagen, och hur arbetar kvinnojouren med barn, kvinnor och män. Andra koder som jag använde var hur ett barnperspektiv används på kvinnojouren, hur skolplikten löses och hur relationen ser ut med pappan. För varje huvudtema finns det ett antal underkategorier. Kodningen har gått till på det sättet att varje kod motsvarade en färg, när kodningen var färdig var det att börja sammanställa min empiri.

4.8 Litteratursökning

För att samla in material för tidigare forskning och data som är relevant för min undersökning har jag använt mig av Lunds Universitets databas Lubsearch där jag har sökt internationella artiklar som är peer reviewed för få högre vetenskaplig kvalitet, och av hemsidan Libris. Jag har varit källkritisk när jag har använt mig av internet källor. Googles sökmotor, Socialstyrelsens, Rädda Barnens och Unicefs hemsidor har varit till en stor hjälp vid sökandet av litteratur. Jag har även tittat på källförteckningarna inom likartade studier och hittat referenser. Jag har tittat igenom kurslitteratur vi har haft tidigare på socionomprogrammet och använt mig av några som jag ansåg vara relevanta för min undersökning. Sökorden för att finna intressant litteratur och tidigare forskning inom området har varit, domestic violence, våld i hemmet, våld i nära relationer, barnperspektivet, child perspective, och children witness domestic violence.

4.9 Etiska övervägande

När jag har undersökt hur kvinnojourer använder sig av ett barnperspektiv i deras dagliga arbete, är det viktigt att jag tar ställning till de etiska frågorna som uppkommer. Svensson och Ahrne (2011:30) menar på att det är viktigt att fundera över vad det innebär det att handla moraliskt och gott. Jag är medveten om att undersökningen är av känslig karaktär då det handlar om utsatta människor. Jag kommer enbart utgå från professionellas synsätt och yrkesroll, och inte från kvinnor och barn som befinner sig på jouren då det inte känns rätt av etiska skäl. Eftersom jag undersöker hur kvinnojourer arbetar med ett barnperspektiv, kommer jourernas arbete att stå i centrum i resultat och analysdelen.

Vetenskapsrådet har listat fyra forskningsetiska principer som jag har övervägt och tagit ställning till när jag har genomfört uppsatsen. De fyra kraven handlar om informationskravet,

Samtyckekravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet, 2002:6). Informationskravet handlar om att intervjupersonerna ska få ta del om undersökningens syfte, vilka regler deltagandet innebär, att deras medverkan är frivilligt, och att de får avbryta sin medverkan när de vill (ibid, s.7). Vid nästa steg krävs att jag inhämtar samtycke av deltagaren, vilket innebär att respondenten ger sitt samtycke att delta i studien och får avbryta sin medverkan när som helst (ibid, s.9). Det tredje kravet enligt Vetenskapsrådet (2002:12) handlar om att respondenterna ska vara anonyma under studien och personuppgifter ska förvaras på ett säkert sätt där obehöriga inte kan ta del av informationen. Det sista kravet är nyttjandekravet då det material som är insamlat enbart får användas i den aktuella undersökningen (ibid, s. 14).

Intervjupersonerna har tagit del av dessa fyra forskningsetiska principer genom informationsbrevet jag mejlade ut innan intervjutillfället (Se Bilaga 1). Där det framgick syftet med undersökningen, att medverkan baseras på frivillighet och avbrytas när man så önskar, att alla aidentifieras och att ingen obehörig får tillgång till materialet. De fyra principerna togs även upp vid intervjutillfället.

5. Resultat och Analys

I detta avsnitt redovisas resultatet av den insamlade empirin. Jag kommer analysera materialet utifrån ett barnperspektiv, systemteori, samt tidigare forskning. Inledningsvis kommer jag att ge en kort beskrivning av kvinnojourerna jag har varit i kontakt med samt vilka personer jag har intervjuat.

5.1 Vad gör en kvinnojour?

Jag har intervjuat sammanlagt elva medarbetare på kvinnojourer och gjort totalt sex intervjuer. En av intervjuerna skedde genom en mejlkontakt på grund av att det fanns hög arbetsbelastning på jouten och en telefonintervju. De resterande fyra intervjuerna gjordes på den aktuella kvinnojouren i södra Sverige. Alla kvinnojourer som har intervjuats tillhör riksorganisationen SKR.

En vanlig arbetsdag på kvinnojour varierar från dag till dag. Ena dagen kan det vara två inskrivningar på en och samma gång och då är det mycket som ska göras, telefonen går i ett och det är hektiskt på jouten. Andra dagen kan det vara lugnt på kvinnojouren, det händer inte

så mycket. Arbetsuppgifterna kan vara att man hjälper kvinnan med praktiska saker, hjälpa till med kontakterna med myndigheter och ha stödsamtal både för kvinnor och för barn. Broberg et al. (2011) skriver om att barn som upplevt våld i hemmet får stöd genom individuella samtal och Trappan-modellen. Modellen är en välanvänd insats i Sverige som avser krissamtal för barn. På kvinnojourerna 1, 2 och 3 fanns Trappan-modellen som används vid samtal med barnen. I resultat- och analysdelen kommer jag använda mig av benämningen jour 1, 2 och 3 som visar vilka kvinnojouurer som använder Trappan-modellen. Vidare kommer jag använda mig av jour 4, 5 och 6 när jag ska beskriva vilka jourer det är som använder sig av kommunens resurser. Det är jourernas utsagor som kommer stå i centrum och inte intervjupersonerna då det är kvinnojourernas arbetssätt som är relevant.

För barnen är en vanlig vardag att gå i skolan, fritids eller öppna förskolan. De barn som inte har möjlighet att gå i skolan träffar en medarbetare på kvinnojouren dagligen där de tillsammans hittar på aktiviteter så att det inte blir alldeles för isolerat i det skyddade boendet. Några av respondenterna berättade att det finns gemensamma aktiviteter med alla boende. Att man exempelvis har pysselkvällar eller gör utflykter med familjerna.

Antalet anställda ideella krafter som arbetade på jouren varierar. Minst antal anställda på jourerna var två (jour 4, 5) och högst åtta (jour 3). Jour 6 har sju anställda, på jour 2 var det fyra anställda och jour 1 hade fem anställda. Minst antal ideella var inga (jour 1) och där högst antal låg kring tio men där antalet aktiva var färre (jour 2, 3, 4 och 6). Jour 5 hade för närvarande åtta ideella medarbetare. Två av respondenterna menade att eftersom de var en liten jour så hade de inte många ideellt engagerade vilket hade lett till att de hade gjort en värningskampanj där de försöker få in fler ideella för att kunna ro verksamheten i land. ”I storstäderna finns det stora kvinnojouurer med många anställda, vi har också ideella kvinnor som inte är anställda, men som hjälper till och stöttar kvinnorna” (jour 4). Alla respondenter hade olika arbetserfarenheter och hade jobbat olika länge på kvinnojouren. En respondent var i princip ny och hade arbetat några månader på jouren medan en annan hade arbetat 13 år på jouren. Deras tidigare arbetslivserfarenheter har sett olika ut innan deras anställning på jouren, någon hade arbetat som undersköterska, en annan som förskolelärare, någon var barnpedagog och sjuksköterska.

Respondenterna blev tillfrågade vad det var som krävdes för att kunna arbeta på kvinnojouren. Vissa kvinnojouurer menade att det är viktigt att anställa socionomer eller någon med likvärdig utbildning. ”Vi jobbar utifrån Socialtjänstlagen, så vi vill helst anställa någon

som kan. Sen räcker det inte att man är socionom, man måste vara lämplig också. Det är en viktig kombination” (jour 1).

På andra kvinnojourer krävs det inte någon speciell utbildning för att kunna arbeta på jouren, och får man istället genomgå en intern utbildning som jouren ordnar. Man kan inte bli garanterad att få arbeta på jouren då stor vikt läggs på lämplighet. Några av respondenterna berättade att det inte fanns utbildningar som hade med kvinnojouren att göra när den startade och att de i efterhand har fått gå på utbildningar som är mer specifika och inriktade på det de arbetar med. En annan respondent resonerade att det är viktigt för barn att få hjälp av människor som är duktiga med barn, att man ska inte tro att barn ska kunna anförtro vem som helst. Det tar tid, och en förutsättning är att bygga upp en relation med barnen innan de kan börja bearbeta det som har hänt. Gemensamt för samtliga kvinnojourer är att de har utbildningar som verksamheten har ordnat.

5.2 Kvinnojouren som ideell organisation med vissa skyldigheter enligt socialtjänstlagen

Samtliga kvinnojourer är ideella organisationer men medarbetarna ställde sig olika till att vara en ideell organisation. Tre av kvinnojourerna ansåg att det var viktigt att ha någon i verksamheten som är utbildad i Trappan-modellen. De tre andra kvinnojourerna ansåg att de är en ideell organisation och kan inte bedriva behandling för barnen och använde sig i en stor utsträckning av kommunens resurser.

”Hur det än är så är det kommunens ansvar och sjukvårdens att dom får rätt hjälp, det ska inte ligga på kvinnojouren. Det är kommunens skyldighet, vår skyldighet är att vi ser signaler och att agera när vi ser dessa” (jour 6).

Respondenten berättar att när de ser att ett barn är traumatiserat så kontaktar de barnpedagogen i kommunen, som de samarbetar med (jour 6). Kvinnojourerna (4 och 5) har även ett bra samarbete med kommunen och använder sig av deras resurser för att kunna hjälpa barnen. Kvinnojourernas samarbete med andra myndigheter går att koppla till systemteorin. En viktig del inom systemteorin är att olika system samverkar med varandra för att kunna hjälpa individen (Payne, 2008:214). Kvinnojouren utgör ett system och barnpedagogen i kommunen ett annat system. På en av de tre kvinnojourerna är tanken att barnverksamheten ska ökas och att någon ska anställas som är utbildad i Trappan-modellen.

När en kvinna och hennes barn placeras på ett av kvinnojourens skyddade boende så är det socialtjänsten där man bor och den kommunen kvinnan och barnet vistas i som har ansvaret för kvinnan och hennes barn. Det är socialtjänsten som bekostar vistelsen på kvinnojouren om placeringen har gjorts av socialtjänsten. När en placering på kvinnojouren görs av socialtjänsten, har den trots att den är en ideell organisation som är frikopplade från myndigheter, skyldigheter enligt socialtjänstlagen. Tar kvinnojouren uppdrag från kommunen så är de skyldiga att göra det som behöver göras. Det kan vara skyldigheter som gäller anmälningsplikt när ett barn är i fara. På en av kvinnojourerna så berättade medarbetarna att de har en skyldighet att dokumentera och journalföra i enlighet med SoL. En annan kvinnojour berättade att de skriver minnesanteckningar men att de inte har några journaler.

En respondent berättar att socialstyrelsen har gått ut med nya direktiv som säger att alla barn som bor på skyddat boende ska utredas. Hon berättar vidare att det ska antecknas i barnets journal vad barnet har varit med om. Men även att kvinnojourerna själva utreds av socialförvaltningen för att se om de håller kvalitet och om det är bra att ha barn på kvinnojouren. ”Det är viktigt att ha den formella kompetensen, för att kunna ta hand om barnen” (jour 1). Vidare berättar intervjupersonen att det är ett sätt för socialtjänsten att försäkra sig att kvinnojouren gör ett bra jobb enligt socialtjänstlagen. En medarbetare på kvinnojouren berättade att de har anmälningsplikt gentemot barnen som bor i det skyddade boendet, eftersom det är socialtjänsten som gör placeringen går vi under socialtjänstlagen, menar hon. Vissa kvinnojourer samtalar med barn som inte bor på det skyddade boendet och då har de som policy att de alltid anmäler när det behövs.

5.3 Hur arbetar kvinnojouren med barn, kvinnor och män?

Hur de skyddade boendena såg ut varierade mellan de olika kvinnojourerna. På två av jourerna fanns det ett kollektivboende, där det fanns gemensamma allmänna utrymmen så som kök, matsal vardagsrum, lektrum för barnen, toalett och möjlighet till dusch och tvätt. I kollektivet finns det rum som är ens egen fristad som man kan låsa och ingen annan har tillgång till nyckel förutom anställda på jouren. På de resterande kvinnojourerna fanns det fristående lägenheter där det fanns utrymme för lek och aktivitet för barnen. Hur stort utrymme för lek varierade på de olika kvinnojourerna. En av respondenterna tyckte att ett större lektrum kunde ha gjorts till barnen men att sådana saker hamnar längst ner på listan då det är viktigare att ta hand om människorna som befinner sig i boendet. Hur många kvinnor och barn kvinnojouren kunde ta emot berodde på om det fanns tillgängliga platser och hur

många barn som bodde på jouten. I de två kollektivboendena som fanns kunde de inte ta emot hur många barn som helst. På den ena kvinnojouten som hade kollektivboende tänkte de alltid på barnen när placeringar skulle göras. Ifall de märkte att barnen inte skulle klara av att det kom fler barn till jouten så fick de neka att någon skulle placeras. Det viktigaste är att barnen får känna sig trygga. I kollektivboendena kunde jouterna ta emot omkring tre kvinnor och upp mot åtta kvinnor och där antalet barn också varierade beroende om det gick att ta emot fler barn. Alla kvinnojouter förutom en tog emot barn som kom med sin mamma upp till 18 år. Kvinnojouten som inte gjorde det hade en övre åldersgräns på 14 år, då det gällde pojkar. Kvinnorna i det skyddade boendet ansåg att pojken var en man då, och eftersom det är ett kollektivboende så skulle det inte vara möjligt. Detta dilemma står i konflikt med vad som sägs i barnkonventionens artikel ett där ett barn är en människa under 18 år (Unicef 2013a). På frågan hur kvinnojouten hanterade sådana situationer då pojken och hans mamma är behov av skydd. Respondenten svarade att de såg över alternativa lösningar. Då kan familjen exempelvis placeras på en annan kvinnojout. Respondenterna ansåg att en extern lägenhet hade varit en möjlig lösning då de övriga kvinnorna som bor på kollektivet inte behöver känna den oron över att det finns en ”man” på boendet.

5.3.1 Ett jämställt samhälle fritt från våld?

Två av kvinnojouterna hade en fristående lägenhet där de kunde placera män och framför allt unga killar som behöver skydd. Det kan vara i en hederskontext, där unga killar är utsatta för hedersrelaterat våld om de exempelvis är homosexuella och det inte accepteras av föräldrarna så är deras enda utväg att fly till kvinnojouternas skyddade boende. Det kan handla om att det finns risk för att de utsatta killarna blir bortgifta mot sin egen vilja eller att de har valt en partner som familjen inte accepterar.

”Vi tänker ska det bli jämställt i samhället måste man jobba med båda. Jag ser ingen skillnad med att jobba med killar som att jobba med tjejer. Vi ska kunna hjälpa våldsutsatta killar också” (jout 2).

Respondenten anser för att samhället ska kunna bli jämställt så måste man arbeta med både kvinnor och män. Detta kan förstås med systemteorin. Öquist (2003:13–14) menar för att kunna förstå ett mänskligt beteende krävs det att hänsyn tas till hela krets rörelsen och att människan betraktas i sitt totala sammanhang. Vilket respondenten betonar att man måste se till att arbeta med båda könen och inte bara med kvinnor då systemet som Payne (2008)

benämner att system är icke-summativt vilket innebär att hela systemet är mer än summan av innehållet.

5.3.2 Hur arbetar man för att förstärka mamman i hennes föräldraroll?

Gemensamt för samtliga kvinnojourer är att det är viktigt att mamman under sin vistelse på kvinnojouren får samtala med medarbetare på jouren. Samtalen handlar om att stödja och hjälpa kvinnan att ta sitt ansvar som hon alltid kanske inte orkar ta, men måste göra det. Samtalen ger mamman verktyg för att kunna sätta de gränser och rutiner som barnet behöver. En del av samtalen handlar om att uppmuntra mamman i sin föräldraroll då många av kvinnorna känner skuld och skam över vad de har låtit utsatta sina barn för. Att kvinnorna exempelvis inte har lämnat pappan tidigare och mår dåligt över att barnen har fått se och uppleva allt som de har blivit utsatt för. Det sker samtal kring skam och skuldbegrepp, att kvinnan ska lägga skulden där den hör hemma, nämligen på förövaren. Medarbetarnas uppgift är att förstärka kvinnan mentalt så hon vågar ta tillbaka det mannen har tagit ifrån henne. Payne (2008:217) skriver att genom att identifiera beteendemönster är en hjälp till att finna positiva möjligheter, där beteendet i ett visst system kan ha lagt grunden för lärandet i ett annat system, vilket även bidrar till en medvetenhet om vilka förändringar som behöver göras. Respondenterna menade att när kvinnan och hennes barn kommer till jourboendet så har mamman varit med om så mycket att hon inte orkar att ta sin föräldraroll. Av den anledningen får kvinnan under den första tiden hon vistas på kvinnojouren praktisk hjälp av medarbetarna. Kopplat till systemteorin är hjälpen ett sätt att hjälpa mamman att bryta det beteende hon hade i det dåvarande systemet (förhållandet med sin partner). Intervjupersonerna berättar att de hjälper till med det vardagliga som att barnet behöver så som frukost, komma iväg till skolan, sysselsättning och aktivitet. ”Allt man gör för mamman och hennes situation gagnar barnen” (jour 4). En respondent poängterade att man såg en stor skillnad på barnet då mamman förstärks i hennes föräldraroll. Barnen går från att ha varit apatiska och inte har vågat göra någonting till att bli hyperaktiva, och att barnen blir mer harmoniska när mamman börjar ta mer ansvar och bli som barnen minns henne, ansåg intervjupersonen (jour 5). En annan respondent berättade hur barnen påverkas olika av att ha upplevt våldet, vissa klarade sig bra andra behövde mer hjälp. Enligt systemteorin finns det en ömsesidighet när en del av systemet förändras kommer alla andra i systemet att påverkas. Om den våldsutövande utsätter offret för våld, kommer barnen att bli lidande. Detta kan förklaras med multifinalitet som handlar om att lika omständigheter kan leda till olika resultat. Om vi tar två syskon som exempel, så kan de påverkas olika av att ha bevittnat våldet (Payne, 2008:214). Samtliga intervjupersoner

berättade om hur barnen blir som ”vuxna” när mamman är ledsen eller gråter. McAlister Groves (1999:126) skriver att barnen ska få hjälp att förstå och hantera sina känslomässiga svar på våldet, att de inte är deras fel och att de inte bär ansvar för det som har hänt. De skyddar mamman och försöker trösta henne trots att barnet bara är något år gammalt berättar respondenterna. Osofsky (1995:5) tar även upp eftersom mamman är upptagen med det som sker runt omkring henne gör att barnets behov av omsorg inte uppmärksammas av mamman. Andra föräldrar kan bli så beskyddade eller traumatiserade själva att de förväntar sig att barnen ska skydda dem (ibid.). Samtliga medarbetarna på kvinnojouren anser att det viktiga är att kvinnan och barn under den första veckan får landa och känna att det finns hjälp. Genom att mamman får hjälp med de praktiska sakerna som har med barnet och att barnet får vara barn och känna att mamma får hjälp.

Respondenten tog upp mammans nedsatta föräldrafunktion när hon och barnen kommer till kvinnojouren kan kopplas till systemteorin. Enligt Payne (2008:214) så påverkas alla i ett system när en del av systemet förändras. När mamman blir utsatt för våld så är det ofta som Osofsky (1995) benämner att kvinnans fokus riktas åt hennes situation och där barnets behov av omsorg kommer i skymundan. Det handlar om inflöde, genomflöde och utflödet. Mamman blir utsatt för våld (inflöde), och det leder till att mamman mår dåligt (genomflöde) och inte klarar att ta hand om barnet (utflöde). På så sätt påverkas barnet av att mamman blir utsatt då föräldern inte kan ge den omsorg barnet behöver (Payne, 2008:214). Av den anledningen var det viktigt att mamman förstärkas i hennes föräldraroll, menade intervjupersonen.

Respondenterna poängterade vikten av att avlasta kvinnan från allt det praktiska men inte avlasta för mycket. Då det går till den gränsen att kvinnan börjar lägga över sitt ansvar på medarbetarna. Intervjupersonerna strävade efter att kvinnan och barnen skulle leva ett så normalt liv som möjligt under deras tid på kvinnojouren. För att kvinnan och barnen så småningom ska flytta till eget boende och medarbetare på jouren kommer inte att finnas där, så det är oerhört viktigt att man låter kvinnan ta sitt ansvar som förälder menade respondenterna.

5.3.3 Vad har kvinnojourer att erbjuda barn som bor på deras skyddade boende?

Barnverksamheten såg olika ut på kvinnojourerna. En respondent resonerade så som att när socialtjänsten placeras i deras skyddade boende så är det kvinnan som placeras och inte barnet, de hänger bara på. Hon menade att barnen inte är glömda men att det inte finns särskilda regler som säger hur barnet ska tas om hand.

”Jag har ingen utbildning som kurator eller något sådant där, vi arbetar inte för att barn ska bearbeta så mycket det som dom är med om. Jag ser det mer som min uppgift att försöka skapa en sådan normal tillvaro som möjligt för barnen i den här onormala situationen” (jour 4).

På tre kvinnojourer (jour 4, 5 och 6) menade de att de slussar barnet vidare om de märker att barnet är väldigt traumatiserat och behöver prata med någon som är utbildad och har verktyg för att få barnet hantera sina upplevelser. I väldigt stor utsträckning använde sig kvinnojourerna av kommunens resurser. Payne (2008:217) betonar vikten av att samarbeta med andra är en fördel med systemteorin. Det visar hur ett indirekt arbete med andra sociala instanser kan ha en betydelse för barnet. På de tre kvinnojourerna där Trappan-modellen inte fanns så hade de ett bra samarbete med en barnpedagog eller kommunen.

På frågan hur kvinnojouren tillgodoser barns behov av hjälp nu när man tidigare bara har sett till mammans och hennes behov av hjälp svarade en respondent följande; ”Jag tycker att det har hänt en helomvändning, första frågan man ställer finns det några barn inblandade, [...] Jag vill påstå att här finns det barn viktigt, viktigt” (jour 1). De resterande tre kvinnojourerna (jour 1, 2 och 3) resonerade som att det var det första de gjorde var att gå en special utbildning för samtal med barn som har bevittnat våld i hemmet. Många visste inte vad de skulle göra med barnen som kom med deras mamma, barnen var traumatiserade men de saknade verktyg när de skulle prata med barnen. När Trappan modellen kom så var det en lättnad menade en av respondenterna. En av respondenterna underströk vikten av att barnen erbjuds barnsamtal där verksamheten anser att det är en viktig del, att barnen också ska få prata om det som har hänt på deras sätt. McAlister Groves (1999:124) skriver om att barn som bor på kvinnojourer tillsammans med deras mamma utgör en minoritet av alla barn som verkligen bevittnar våld i hemmet. Två respondenter upp att det är många barn som inte bor i det skyddade boendet men ändå kommer till kvinnojouren och har samtal. På frågan hur intervjupersonerna får kontakt med barnen som inte bor på kvinnojouren svarade en av respondenterna att det oftast är mamman som ringer in och frågar om barnet får komma och prata med någon.

5.3.4 Trappan-modellen

På tre av kvinnojourerna (1, 2 och 3) använde man sig av Trappan-modellen som metod när de samtalade med barnen. En förutsättning för att kunna starta upp modellen är att barnet är i säkerhet och känner sig tryggt förklarade en av respondenterna. Enligt McAlister Groves

(1999:126) så är det betydelsefullt att låta barn få prata ut om sina upplevelser. Genom att bryta tystnaden och låta barnen få återberätta bidrar det med att barnet kan börja läka känslomässigt. Att barnet får tala om våldet bidrar till att det ger en förklaring till det som har hänt, vilket hjälper barnet förstå att det inte har ansvar för det som har skett (Källström Cater 2009). Detta var något respondenterna som hade hand om Trappan-modellen poängterade att låta barnet få möjligheten att på sitt sätt tala om sina upplevelser. ”Trappan heter så för att det är olika steg” (jour 1). Hon berättar vidare att inledningsvis sker det ett samtal med mamman där hon får berätta om deras situation och hur det har sett ut innan. Sedan är det steg ett då medarbetare på kvinnojouren och barnet lär känna varandra. Steg två innebär att en rekonstruktion görs av det som har hänt. Trappan-modellen handlar om att barnet får välja ut en händelse som det kan prata om, vissa barn gillar inte att berätta något om deras föräldrar och då kan de använda dockor eller djur, menar en av respondenterna. Tredje och sista steget i Trappan-modellen får barnet verktyg hur de ska gå vidare i livet och hantera sina känslomässiga minnen. Efter att samtalen är slut, har man samtal med mamman igen för att hon ska veta vad de har kommit fram till. Det kan vara så att mamman behöver veta om hon ska tänka på något, eller om barnet har något hon/han oroar sig över berättar respondenten.

5.4 Används ett barnperspektiv på kvinnojouren?

Medarbetare på kvinnojouren blev tillfrågade vad ett barnperspektiv betyder för dem. Rent spontant var det svårt att just precisera vad ett barnperspektiv är, för att de tyckte att det kunde betyda mycket. Samtliga var överens om att ett barnperspektiv är att tänka utifrån barnet. ”Hur hade jag känt om jag var barn, man behöver inte gå längre än så” (jour 2). Eriksson (2009:6) ger exempel på ett barnperspektiv är att se saker ur det berörda barnets synvinkel och att som vuxen kunna sätta barns rättigheter främst men även att ta hänsyn till barnens behov. Barnkonventionens artikel tre säger att vid alla åtgärder som rör barn skall barnets bästa komma i det främsta rummet. Samtliga medarbetare på kvinnojouren berättade att de hela tiden utgår från vad som är bäst för barnet och försöker ta hänsyn till det, men att de även ligger på en nivå som barnet förstår och som barnet kan arbeta med. Halldén (2003) skriver att ett barnperspektiv syftar till att verka för barnets bästa och tillvara ta barns villkor. Respondenterna poängterar att de första de gör när de samtalar med barnen att de berättar var de befinner sig någonstans och varför de är här. På en kvinnojour får barn ett gosedjur som ett välkomstpresents när de kommer till jouren, som barn kan ta med sig när de flyttar ut. Vilket respondenten ansåg vara viktigt då oftast barn inte hinner ta med sig sina saker när de flyr

med mamma. En annan respondent menade att barnet blev tillfrågat om han/hon saknade något som de kunde ordna.

Vidare berättar en respondent att barnperspektivet finns i allt vi de gör, barnen ska få komma till tals dels i samtal men även att barnen ska få reda vad som händer eftersom det påverkar deras liv i högsta grad. Hon menar att det är viktigt att barnet informeras om det de vet exempel vart barnet och mamma ska bo och vet de inte det får man bekräfta ovissheten, att så fort de vet något mer så ska barnet få reda på det. Vilket respondenten betonade att det är oerhört viktigt att låta barnet bli delaktig i hela processen. Eriksson (2009) tar även upp barnens delaktighet inom ramen för ett barnperspektiv. Då barnet är ett subjekt med rätt till att vara delaktig genom att ha inflytande och få ta del av information av beslut som berör barnet (ibid.). En annan respondent menade att mammorna ofta befinner sig i en förnekelseprocess där de tror att barnet inte har sett så mycket av våldet, vilket i samtal med barn visar att barnet ofta har sett mycket och varit rädda. Meltzer et al. (2009) skriver att bevittna våld behöver inte nödvändigtvis vara att man ser våldet när det händer, barn beskriver sina traumatiska händelser att de har hört men inte sett våldet. ” [...] Om du nu tycker att du inte behöver lämna för egen del, så tänk vad du utsätter dina barn för. Jag tänker att dom här barnen har ingen talan så då får jag snacka för dom istället” (jour 1). En av intervjupersonerna betonade vikten av vuxnas skyldighet i samhället att ta ansvar för barnen (jour 2). Hon menade att barnen är de mest utsatta då de själva inte har valt att vara i den våldsamma miljön. Eriksson (2009) anser att barn som upplever våld i sin familj dels är beroende av vuxna för att skyddas samt få hjälp att bearbeta det de har varit med om. Vidare berättade intervjupersonen att barn måste kunna lita på att vuxna kommer att hjälpa till i den mån det går. En annan respondent poängterade att barnet måste få känna trygghet, gjorde inte barnet det, då fungerar ingenting.

5.5 Hur löser kvinnojouren barns rätt till utbildning?

Artikel 28 i barnkonventionen ger barnen rätt att få gå i skolan (Unicef, 2013a). Samtliga kvinnojourer var enade om att det var viktigt att ordna så snabbt som möjligt att barnen får gå i skolan. Vet medarbetarna om att familjen kommer att stanna i staden så försöker de ordna med skola i närheten. Kan inte familjen stanna av säkerhetsskäl så försöker medarbetarna ordna så att familjen kommer till en annan kvinnojour. En av respondenterna menar att ibland blir det fråga om tillfällig skolgång vilket inte är bra för barnet. Intervjupersonen berättar vidare i och med att hon är en lärare så har en lösning varit att hon har hjälpt till med skolarbetet, men anser samtidigt att skolplikten inte ska ligga på henne. Ibland kan barnen

inte gå i skolan av säkerhetsskäl och då är det viktigt att skolan informeras berättar en av respondenterna. "För det är ju så att dom har en skolplikt och en rättighet att få gå i skolan, så därför måste man lösa det så bra som möjligt" (jour 4). En annan respondent berättade att de har ett gott samarbete med skolan, vilket gällde alla kvinnojourer, där de prioriterade att barnen så snabbt som möjligt får gå i skolan.

Ibland har vissa medarbetare på kvinnojouren fått undervisa barnen och då har skolan kommit med material. Men det är hur hotbilden ser ut som avgör om barnen kan gå i skolan eller inte. En respondent berättade att socialförvaltningen alltid är inblandad då alla barn som bor här utreds av socialförvaltning är medvetna om att barnen befinner sig på kvinnojouren och då brukar skolplikten inte vara problem. Sammantaget så arbetade samtliga kvinnojourer så snabbt som möjligt få ut barnen i skolan, skolan prioriterades på alla kvinnojourer jag har kommit i kontakt med.

5.6 Hur ser umgänget ut med den våldsutövande föräldern?

Enligt artikel nio i barnkonventionen så ska ett barn inte skiljas från sina föräldrar mot deras vilja, utom när det är för barnets bästa. Vidare anges att barn som är skilt från sina föräldrar har rätt att få träffa dem regelbundet (Unicef 2013a). På samtliga kvinnojourer fick respondenterna frågan om hur umgänget såg ut mellan barnet och den våldsutövande föräldern. Av deras svar framgick att det var socialförvaltningen som skötte detta, ibland kunde familjerätten sköta umgänget med pappan. Hur mötet med pappan går till kan se olika ut. Ibland är det en kontaktperson som kommer och hämtar barnet från det skyddade boendet, lämnar barnet där umgänget ska ske, och sedan lämnar barnet till det skyddade boendet. En av intervjupersonerna tycker att det ibland är problematiskt med ett umgänge med pappan, då barnet och mamman lever under skyddade identiteter, och då är det ett beslut i domstolen som får avgöra hur umgänget ska ske. För att undanröja information om vart barnet och mamman befinner sig, brukar umgänget ibland vara övervakat av en kontaktperson. Umgänget med pappan kan dock också skötas helt själv av mamman och ibland har det hänt att medarbetare på kvinnojouren inte vetat om att ett umgänge med pappan har skett. "Jo det är så här att barn ska ha rätt till båda sina föräldrar och inte tvärtom" (jour 6). Respondenten menade att det inte ska vara föräldrarna som har rätt till sitt barn utan att barnet har rätt till sina föräldrar.

Många av medarbetarna på kvinnojourerna berättade att de är en ideell organisation och därmed hade ingen myndighetsutövning som kunde hindra barnet från att ha umgänge med pappan, då det i vissa fall behövdes för barnets bästa, menade intervjupersonerna. På en av kvinnojourerna (jour 2) berättade en respondent att barnet inte alltid mår så bra i en uppstart att träffa pappan och hon tyckte att i sådana fall är det viktigt att de gör allt vad de kan för att barnet ska få slippa träffa sin pappa för att uppnå trygghet. Respondenten berättar vidare att det inte är så att de har emot pappan men att barnet under den tiden inte träffar pappa så kan barnet få bearbeta vad som har hänt. Genom att barnet får bearbeta vad som har hänt, kan barnet få hjälp med att förstå och hantera sina känslomässiga svar på våldet, att de inte bär ansvar för vad som har hänt (McAllister Groves 1999). Respondenten berättar att barnet inte alltid behöver vara så lojal mot sina föräldrar, utan se sig själv som en egen individ som själv kan känna och tänka och inte alltid måste tänka på sina föräldrar. Källström Cater (2009) betonar hur viktigt det är att barn och deras upplevelser får stå i fokus. När barnets bästa kräver det, så försöker medarbetarna på kvinnojouren trycka på socialförvaltningen för att se över umgänget med pappan berättade några av intervjupersonerna. Ibland får man ta avstånd från vad som står i barnkonventionens artikel nio, för att skydda barnet och där barnets bästa kommer i det främsta rummet, ansåg en respondent. Det varierade hur ofta barnet såg sin pappa eller hur umgänget fungerade. Vissa av barnen träffade inte alls sina pappor och det berodde på att skyddsbehovet var så pass akut när de bodde på jouren. En kvinnojour kunde vara behjälplig med umgänget genom att följa mamman och barnet till den angivna platsen och sedan avvika när umgänget skulle ske, men att det helst får skötas av socialförvaltningen. Samtliga medarbetare på kvinnojourer var överens om att umgänget med pappan är något socialförvaltningen får sköta. Genom att hämta och lämna barnet vid umgänge, ordna med kontaktperson om det behövs som kan närvara vid umgänget, och ordna plats där umgänget ska ske.

6. Avslutande diskussion

6.1 Sammanfattning och slutsatser

Huvudsyftet med den här uppsatsen var att belysa hur kvinnojourer arbetar för att tillgodose barns och kvinnors behov av stöd och hjälp, samt undersöka om ett barnperspektiv används på kvinnojourerna. Totalt gjordes sex intervjuer med medarbetare på kvinnojouren runt om i södra Sverige. Samtliga kvinnojourer tillhörde riksorganisationen SKR. Tre av kvinnojourerna (1, 2 och 3) använde sig av Trappan-modellen och förespråkade att den var

nödvändig inom verksamheten. De resterande tre kvinnojourerna (4, 5 och 6) samtalade med barnen om deras upplevelser men det fanns ingen modell de använde sig av. Var barnet traumatiserat och i behov av hjälp användes kommunens resurser i stor utsträckning. Barnen gick i skolan på vardagen om det var möjligt av säkerhetsskäl. Var barnen inte i skolan så hittade medarbetare på kvinnojouren på aktiviteter. På samtliga kvinnojourer fanns det någon anställd som var barnansvarig som hade hand om barnsamtalen och andra aktiviteter med barnen.

Samtliga kvinnojourer beaktade ett barnperspektiv i deras arbete med barnen, mycket av respondenternas utsagor hade sin utgångspunkt i barnkonventionen. Där barnets bästa ska komma i främsta rummet, där det är viktigt att barn får rätt att tala och uttrycka sig och att de lyssnar till vad barn har att säga. Medarbetarna ansåg att det var viktigt att göra barnet delaktigt i de processer som rör barnet. På en av kvinnojourerna tog man inte emot barn som är över 14 år och det går emot barnkonventionens artikel ett som säger att alla människor är barn upp till 18 år. Från jourens sida försökte de hitta alternativa lösningar genom att ordna med ett annat boende på en annan kvinnojour.

Vad kvinnojourerna hade att erbjuda barn var olika från jour till jour. Barnverksamheten såg olika ut på jourerna och mycket av det berodde på hur stor jouren var och vilka resurser det fanns att tillgå. I de mindre jourerna använde man i stor utsträckning kommunens resurser och speciellt ifall barnet var väldigt traumatiserat och behövde få hjälp att bearbeta sina traumatiska händelser.

Något jag tyckte var intressant är hur kvinnojouren ställde sig till att ha samtal med barnen. En del kvinnojourer menade att eftersom de är en ideell organisation så bedriver de inte behandling. Medan på de jourer som hade Trappan-modellen ansåg att den var nödvändig när de samtalade med barnen. Dels för att de behövde verktyg för att kunna hantera det barnen berättar, samt för att kunna hjälpa barnen bearbeta det de har varit med om. Det respondenterna berättade hade en stark koppling till de ämnena jag berörde i tidigare forskning. En viktig aspekt att beakta är att det finns stort mörkertal av alla barn som bevittnar våld i hemmet. Många barn som är utsatta är osynliga vilket McAlister Groves (1999) skriver om i sin artikel. En av respondenterna bekräftade detta genom att hon berättade att det finns många barn som inte bor på jouren, men som kommer till kvinnojouren och samtalar med henne.

En annan tanke som väcktes under uppsatsarbetet var hur kvinnojouren arbetar med att förstärka mamman. Jag hade nästan bara varit inne på spåret hur kvinnojouren arbetar med barnen, men flertalet av kvinnojouren berättade att deras arbete med mamman gagnar barnen. Genom att mamman stärks i hennes föräldraroll kan hon känslomässigt finnas till för barnet och ge den omsorgen barnet behöver. Vilket var viktigt att hjälpa och stödja mamman i hennes föräldraroll så hon kunde ta det ansvar en förälder var tvungen att ta för sitt barn. Det var något jag beaktade och självfallet tog med mig till nästa intervjutillfälle.

6.2 Metoddiskussion

Metoden jag har använt mig av i uppsatsen är kvalitativa semistrukturerade intervjuer anser jag har passat bra då jag har kunnat föra en djupare konversation med intervjupersonerna. Genom intervjuerna har jag fått ta del av hur medarbetarens praktik på kvinnojouren ser ut. Respondenterna har gett mig konkreta svar och exempel på hur deras arbete ser ut med barnen och hur barnens behov av hjälp och stöd tillgodoses. Metoden krävde mer tid än vad jag hade avsatt. Jag hade räknat med cirka 45 minuter. Ibland var det lagom men ibland behövdes det mer tid då mycket av intervjupersonernas utsagor styrde. För att fånga upp respondentens beskrivning om verksamheten och dess arbete är det viktigt att tid aspekten tas hänsyn till.

6.3 Slutord

I början av uppsatsarbetet innan jag hade genomfört intervjuerna, hade jag en föreställning om att barn som bor på kvinnojouren kommer lite i skymundan. Överlien (2012) har forskat länge inom kvinnojourverksamheten skriver om att förr ansågs vara ett paket som tillhörde mamman där barn sällan sågs som egna individer som behövde hjälp att bearbeta sina upplevelser av våldet. Efter genomförandet av uppsatsen har jag ändrat min syn på kvinnojourens arbete med barn. På kvinnojouren var man mån om att barnen skulle få det bra under deras vistelse på kvinnojouren. Där barnkonventionen beaktades i den utsträckning som var möjlig.

Något jag märkte vid genomförandet av intervjuerna var att det spelade roll om kvinnojouren fanns i en stor respektive en mindre kommun. Där resurserna skiljde sig mycket, i de stora/mellanstora fanns de flesta resurser att tillgå på kvinnojouren. I de mindre kommunerna använde sig kvinnojouren av kommunens resurser, vilket många poängterade. De var en liten kvinnojour och hade inte tillgång till större ekonomiska medel.

Under uppsatsarbetet har en del tankar väckts vad man kan forska vidare i. Som jag nämnde tidigare så finns det betydligt fler barn som bevittnar våld i hemmet och som behöver uppmärksammas. Några av kvinnojourerna jag har varit i kontakt med, hade fortsatt kontakt med familjen som hade bott på jouren. Ett förslag till fortsatt forskning är hur kvinnor och barn har upplevt den hjälp de har fått på jouren. Det vore intressant att ta del av barnets perspektiv hur de upplevde sin vistelse på kvinnojouren, och vad de tyckte om den hjälp de har fått.

Referenser

- Ahrne, Göran & Eriksson-Zetterquist, Ulla (2011) ”Intervjuer”. I Ahrne, Göran & Svensson, Peter, (red.): *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber AB
- Ahrne, Göran & Svensson, Peter (2011) ”Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt”. I Ahrne, Göran & Svensson, Peter, (red.): *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber AB
- Ahrne, Göran & Svensson, Peter (2011) ”Kvalitativa metoder och samhällsvetenskap”. I Ahrne, Göran & Svensson, Peter, (red.): *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber AB
- Aspers, Peter (2011). *Etnografiska metoder: Att förstå och förklara samtiden*. Malmö: Liber AB
- Balkmar, Dag, Biller, Helene & Eriksson, Maria (2006). *Mäns våldsutövande- barns upplevelser. En kartläggning av interventioner och utvecklingsbehov*. Stockholm: Edita Sverige AB
- Barnombudsmannen (2012). *Signalerna. Våld i nära relationer. Barn och ungdomar berättar*. Stockholm: Elanders
- Broberg, Anders et al. (2011). *Stöd till barn som bevittnat våld mot mamma. Resultat från en nationell utvärdering*. Göteborg: Psykologiska institutionen
- Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber
- Edleson, Jeffery L. (1999). “Children’s witnessing of adult domestic violence”. *Journal of interpersonal violence*. 14, 8, 839-870.
- Enander, Viveka, Holmberg, Carin & Lindgren, Anne-Li (2013). *Att följa med samtiden- Kvinnojoursrörelse i förändring*. Stockholm: Atlas
- Eriksson, Maria (2009). *Barn, våld, familjerätt och kvinnojourarbete*. Stockholm: Roks
- Eriksson, Maria (2011). “Contact, shared parenting, and violence: Children as witnesses of domestic violence in Sweden”. *International Journal of Law, Policy and the family*. 25, 2, 165-183.
- Eriksson, Maria & Näsman, Elisabeth (2011). *När barn som upplevt våld möter socialtjänsten- om barns perspektiv, delaktighet och giltiggörande*. Stockholm: Gothia
- Farmer, Elaine (2006). Using Research to Develop Practice in Child Protection and Child Care, I Humphreys, C. & Stanley, N. *Domestic Violence and Child Protection: Directions for Good Practice*. London: Jessica Kingsley.
- Graham-Bermann, Sandra. (2001). Designing intervention evaluations for children exposed to domestic violence: applications of theory and research. I Graham-Bermann, S. & Edleson, J. L. (Ed.): *Domestic violence in the lives of children: the future of research, intervention, and social policy*. Washington, DC: American Psychological Association.

Halldén, Gunilla (2013) ”Barnperspektiv, som ideologiskt eller metodologiskt begrepp”. *Pedagogisk forskning i Sverige*, 8, 1-2, 12-23

Hermansson, Klara, Scheffer Lindgren, Maria & Tengström Anders (2010). *Beskrivning och utvärdering av ideella kvinnojourer*. Stockholm: Karolinska institutet.

Hindberg, Barbro (2001). *När omsorgen sviktar. Om barns utsatthet och samhällets ansvar*. Stockholm: Rädda barnen

Jönsson, Håkan (2010). *Sociala problem som perspektiv. En ansats för forskning och socialt arbete*. Malmö: Liber

Källström Cater, Åsa (2009). *Trappan modellen för samtal med barn som upplevt våld i familjen- en utvärdering för metodutveckling*. Örebro: Örebro Universitet

McAlister Groves, Betsy. (1999). Mental Health Services for Children Who Witness Domestic Violence. *The Future of Children*, 9, 3, 121-132

Meltzer, Howard et al. (2009). “The mental health of children who witness domestic violence”. *Child and Family social work*, 14, 4, 491-501

Näsman, Elisabeth (2004). “Barn, barndom och barns rätt”. I Olsen, Lena (red.): *Barns makt*. Uppsala: Iustus Förlag AB

Osofsky, Joy D. (1995). Children who witness domestic violence: The invisible victims. *Social Policy Report. Society for research in child development*, 9 (3), 1-20

Payne, Malcolm (2008). *Modern teoribildning i socialt arbete*. Stockholm: Natur och Kultur

Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (2010) *Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige*. Hämtad den 11 november 2013 från http://www.roks.se/sites/default/files/pdf/information_om_roks_nov_2010.pdf

Socialstyrelsen (2009). *Folkhälsorapport*. Västerås: Edita Västra Aros

Socialstyrelsen (2011). *Våld. Handbok om socialnämndens ansvar för våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld*. Hämtad den 24 oktober 2013 från <http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/18357/2011-6-9.pdf>

Socialstyrelsen (2012). *Socialnämndens respektive ideella föreningars ansvar för god kvalitet m.m. vid utförandet av insatser enligt Socialtjänstlagen*. Hämtad den 7 december 2013 från <http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/18614/2012-2-24.pdf>

Socialstyrelsen (2013). *Definition av våld och utsatthet i nära relationer*. Hämtad den 18 november från <http://www.socialstyrelsen.se/valds-ochbrottsrelateradefragor/valdinararelationer/valdsutovare/definition>

Sommer, Dion et al. (2013). *Barnperspektiv och barnens perspektiv i teori och praktik*. Stockholm: Liber

Sveriges kvinno- och tjejjourers riksförbund (2011a). *Våld i hbtq relationer*. Hämtad den 25 november 2013 från <http://www.kvinnojouren.se/fakta/vald-mot-kvinnor/vald-i-hbtq-relationer>

Sveriges kvinno- och tjejjourers riksförbund (2011b). *Barn som upplever våld*. Hämtad den 26 november 2013 från <http://www.kvinnojouren.se/fakta/barn-som-upplever-vald/en-text-om-barn-som-upplever-vald>

Sveriges kvinno- och tjejjourers riksförbund (2011c). *SKRs Barnperspektiv*. Hämtad den 26 november 2013 från <http://www.kvinnojouren.se/fakta/barn-som-upplever-vald/skrs-barnperspektiv>

Sveriges kvinno- och tjejjourers riksförbund (2011d). *Kvinnojournerna*. Hämtad den 15 november från <http://www.kvinnojouren.se/kvinnojournerna>

Sveriges kvinno- och tjejjourers riksförbund (2011e). *Verksamhet och organisation*. Hämtad den 10 november 2013 från <http://www.kvinnojouren.se/verksamhet>

Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk – samhällsvetenskaplig forskning*. Hämtad den 9 november 2013 från <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

Unicef (2013a) *Barnkonventionen*. Hämtad den 12 december 2013 från <http://unicef.se/barnkonventionen>

Unicef (2013b). *Barnkonventionen är grunden för vårt arbete*. Hämtad den 12 november 2013 från <http://unicef.se/barnkonventionen/barnkonventionen-ar-grunden-for-vart-arbete>

Unicef (2013c). *Sverige får kritik av FN*. Hämtad den 31 december 2013 från <http://unicef.se/barnkonventionen/sverige-far-kritik-av-fn>

Öquist, Oscar (2003). *Systemteori i praktiken. Systemteorins tillämpning inom utbildning, vård och socialt arbete*. Stockholm: Gothia

Överlien, Carolina (2012). *Våld i hemmet- barns strategier*. Malmö: Gleerups

Bilaga 1

Informationsbrev

Mitt namn är Tamara Abou Shakra är student på socionomprogrammet vid Lunds Universitet. För tillfället är jag inne på min sjätte termin vilket innebär att jag håller på med min C-uppsats. Syftet med uppsatsen är att undersöka hur kvinnojourer arbetar med ett barnperspektiv. Av denna anledning så vill jag gärna komma i kontakt med dig för att genomföra en intervju.

Om det finns möjlighet och utrymme så är det önskvärt att jag får göra en enskild intervju med två medarbetare på er kvinnojour. Om du väljer att delta i studien så bygger undersökningen på frivillighet, vilket innebär att du kan avbryta din medverkan när som helst utan att motivera varför.

Intervjun handlar dels om barnens behov av stöd och hjälp och samt hur kvinnojourer arbetar för att tillgodose dessa behov. Efter intervjun kommer jag att gå igenom och arbeta med materialet. Om du så önskar så får du möjlighet att ta del av intervjun om det eventuellt finns något du vill redigera eller lägga till så kan du göra det.

Ingen obehörig kommer kunna få ta del av materialet, då det kommer bevaras på ett säkert ställe. Materialet kommer enbart att användas i denna studie och kommer att förstöras efter publicerandet av uppsatsen. Du som deltagare är anonym från och med intervjutillfället ända fram till slutprodukten, så inget du säger kommer kunna kopplas till dig eller till din verksamhet.

Den färdiga uppsatsen kommer jag att mejla till dig, den kommer även att publiceras i LUP som är Lunds Universitets publikationer;

<http://www.lu.se/forskning/sok-vara-avhandlingar-och-ovriga-publikationer>

Ditt deltagande är av störst betydelse för min uppsats och jag är mycket tacksam om du vill delta i intervjun. Har du något du funderade över så hör gärna av dig, ser annars fram emot att få träffa dig.

Med vänliga hälsningar

Tamara Abou Shakra

Soc11tab@student.lu.se

Handledare: Dolf Tops

Dolf.tops@soch.lu.se

Bilaga 2

Intervjuguide

Bakgrund

- Namn:
- Ålder:
- Hur länge har du arbetat på kvinnojouren?
- Vilken bakgrund har du? Yrkeserfarenheter/Utbildning
- När startades kvinnojouren?
- Hur många anställda och ideella arbetar på kvinnojouren?
- Hur många kvinnor och barn kan bo på jouren samtidigt?
- Hur ser en arbetsdag ut på kvinnojouren?

Barn på kvinnojouren

- Finns det övre åldersgräns för barn på kvinnojouren?
- Hur ser barnens vardag ut på jouren?
- Finns det utrymme för lek och aktiviteter för barn på jouren?
- Går barnen i skolan?
- Är miljön på kvinnojour anpassad för barn? (Om ja, hur är den anpassad. Om nej, vad skulle behöva göras för att miljön ska bli mer barn anpassad?)
- Sker det samverkan med andra organisationer? (Skola, BUP, socialtjänsten)

Barnperspektivet

- Används ett barnperspektiv i ert arbete med barn? Om ja i så fall på vilket sätt?
- Vad innebär ett barnperspektiv för dig?
- Används barnkonventionen i ert arbete med barn?
- Hur arbetar ni med barn som har bevittnat våld i hemmet?
- Stöter ni på konflikter i ert arbete med barnkonventionen? Ex) När det gäller barnets rättighet att träffa sina föräldrar men samtidigt barnets säkerhet och bästa som ska komma i främsta rummet. (Artikel 9, 19 & 3)
- Hur ser relationen ut till den våldsutövande föräldern?
- Träffar barnet föräldern? Om ja, hur går det till?

Kvinnojourens arbetsätt

- Kan du förklara hur det går till från att kvinnor och barn anländer till jouren till att de lämnar jouren?
- Finns det riktlinjer/policy på kvinnojouren som ni arbetar utifrån?
- Finns det teorier ni använder i ert arbete med barn?